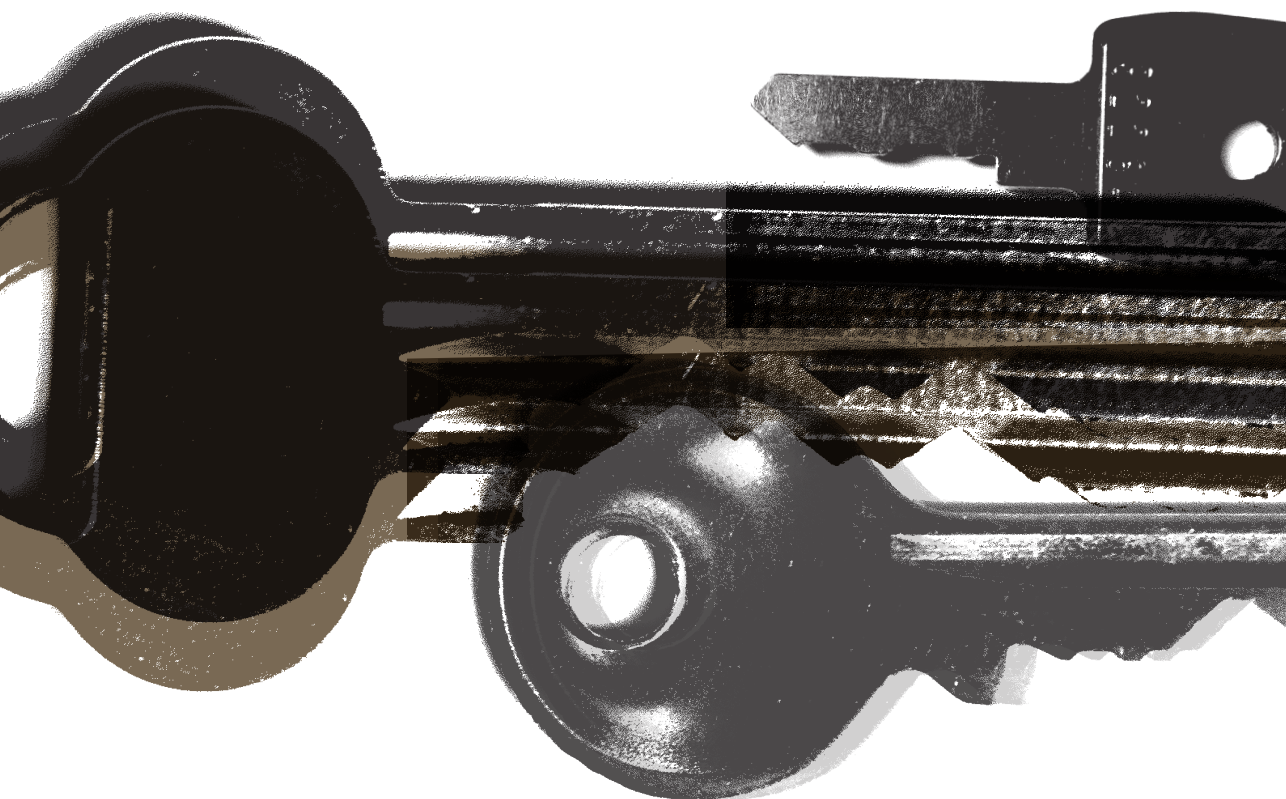

FOLKBILDNINGENS

Vägval & Vilja

OM STUDIEFÖRBUNDENS OCH FOLKHÖGSKOLORNAS ROLL OCH UPPGIFTER I DAGENS OCH MORGONDAGENS SAMHÄLLE

ISBN: 978-91-88692-49-8

Illustrationer: Ninni Oljemark, Kombinera

Grafisk form och layout: Kombinera

Tryck: Katarina Tryck, Stockholm 2013

FOLKBILDNINGENS

Vägval & Vilja

OM STUDIEFÖRBUNDENS OCH FOLKHÖGSKOLORNAS ROLL OCH UPPGIFTER
I DAGENS OCH MORGONDAGENS SAMHÄLLE

ETT SAMARBETE MELLAN FOLKBILDNINGSFÖRBUNDET, RÖRELSEFOLKHÖG-
SKOLORNAS INTRESSEORGANISATION, SVERIGES KOMMUNER OCH
LANDSTING OCH FOLKBILDNINGSRÅDET

Innehåll

FÖRORD	5
FOLKBILDNINGEN PRIORITERAR	7
OM SVENSK FOLKBILDNING	10
BILDNING & SAMMANHANG.....	15
TILLGÄNGLIGHET & DELAKTIGHET	23
MEDBORGARE & CIVILSAMHÄLLE	31
ARBETSLIV & LIVSLÅNGT LÄRANDE	39
KULTUR & KREATIVITET	49
FAKTA OM STUDIEFÖRBUNDEN OCH FOLKHÖGSKOLORNA	58

Förord

Vi lever i en tid med snabb samhällsförändring. Genomgripande strukturella samhällsförändringar verkar tillsammans med snabbt växlande trender, normförskjutningar och globala utvecklingstendenser. Få trender och tendenser går folkhögskolor och studieförbund obemärkta förbi. Folkbildningen har örat mot marken, vi verkar i vardagen där livet pågår och nya behov uppstår.

Hundratusentals deltagare och medborgare med olika intressen, åldrar och bakgrunder organiserar sig i våra verksamheter för en individuell och samhällsgemensam bildningsresa – en bildningsprocess där människor utvecklas tillsammans i takt med nya kunskaper, perspektiv och erfarenheter.

Folkbildningen vill och ska arbeta mitt i förändringen. För att kunna vara en stark medkraft för medborgarna måste folkbildningen själv våga förändringen, själv stå på tå: förutse, förstå, förklara, debattera, utforska och påverka. Så kan vi möta människors nya utmaningar och ta tillvara den positiva kraften i deltagarnas engagemang och lust till lärande och gemenskap.

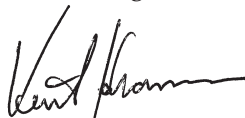
Detta dokument är en gemensam plattform där den samlade folkbildningen identifierar och prioriterar folkbildningens mest relevanta bidrag till en positiv samhällsutveckling, utifrån vilken aktiva samhällsmedborgare med olika

intressen, erfarenheter och ideologiska preferenser självständigt kommer att utforma verksamheten.

Därmed avslutas och sammanfattas ett omfattande framtidsarbete kallat *Folkbildningens Vägval & Vilja* som engagerat verksamma inom studieförbund och folkhögskolor under drygt två års tid. Vi redovisar här vår syn på folkbildningens roll och uppgifter i dagens och morgondagens samhälle. Dokumentet har antagits den 17 april 2013 av företrädare för folkhögskolor och studieförbund vid Folkbildningsrådets representantskapsmöte.

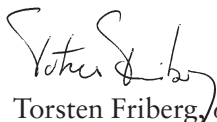
Annika Nilsson, *ordförande*
Folkbildningsförbundet

Kent Johansson, *ordförande*
Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation

Åsa Kratz, *ordförande*
Folkhögskoleföreningen inom Sveriges Kommuner och Landsting

Torsten Friberg, *ordförande*
Folkbildningsrådet

Folkbildningen prioriterar

Den samlade folkbildningen har en mycket omfattande agenda. Det gör det nödvändigt att samlas kring övergripande prioriteringar. Varje folkhögskola och studieförbund har sina specifika inriktningar och verksamhetsmål. Gemensamt kan och vill folkbildningen fördjupa och utveckla verksamheter där medborgarna kan kraftsamla inför mötet med nya samhällsutmaningar. Utifrån fem folkbildningsperspektiv prioriterar vi följande:

BILDNING & SAMMANHANG

Folkbildningen möter ett växande behov av bildning i en tid av informationsöverskott och komplexa globala förändringar. Vi skapar förutsättningar för lärande som möter människors behov av sammanhang, insikt och personlig utveckling. Vi kan och vill möta behovet av lärande för hållbar utveckling – socialt, ekologiskt och ekonomiskt. Vi har potential att erbjuda den djupare bildning som allt mer efterfrågas inom utbildning och näringsliv. Vi vill öka våra satsningar på kvalitetsutveckling, fortbildning, pedagogisk utveckling och kvalitetsuppföljning. Vi vill se en folkbildningsforskning som kan spela en större roll för den pedagogiska utvecklingen inom folkbildningen och bidra till ökad förståelse för människors bildningsprocesser.

TILLGÄNGLIGHET & DELAKTIGHET

Folkbildningen är en nyckelresurs för att minska utbildningsklyftorna i samhället och synliggöra mångfaldens potential. Via folkbildningen finner människor vägar ut ur utanförskap, till delaktighet, egenmakt, kompetens och jobb. Vi kan och vill erbjuda möjligheter till etablering och delaktighet för fler nya svenskar och för nationella minoriteter. Folkbildningen ska vara tillgänglig för alla, och särskilt för dem som mött hinder i andra utbildningsformer eller har funktionsnedsättning. Vi kan och vill erbjuda möten som bygger sammanhållning och respekt mellan människor oavsett bakgrund. Vi kan och vill bidra till bättre folkhälsa och ökad digital delaktighet. Vi ska vara en kraft mot antidemokratiska tendenser i samhället.

MEDBORGARE & CIVILSAMHÄLLE

Folkbildningen möjliggör för hundratusentals deltagare att mötas, organisera sig och påverka sitt samhälle. Vi ska möta framväxande engagemang i nya föreningar och rörelser med öppenhet och nyfikenhet. Vi vill öka vår närvaro där folkbildningen har vita fläckar och ge fler deltagare tillgång till bildningsprocesser för ett aktivt medborgarskap. Folkbildningen ska vara en samhällskritisk röst och lyfta fram folkbildningens och civilsamhällets betydelse för ett hållbart demokratiskt samhälle. Vi vill vara en spjutspets för idéutveckling och fortbildning bland huvudmännen och medlemsorganisationerna. Vi vill använda vårt transnationella arbete mer offensivt för att öka förståelsen för de globala och lokala sambanden. Folkbildningen vill vara en utvecklingsmotor i lokalsamhället. Vi vill tydligare ta plats i regionala samverkansprocesser kring kulturplaner och regionala kompetensplattformar, och förstärka dialogen på kommunal nivå.

ARBETSLIV & LIVSLÅNGT LÄRANDE

Folkbildningen möter snabbt och flexibelt nya utmaningar på arbetsmarknaden och skiftande behov av kompetensutveckling. Inom folkbildningen stärker människor sina förutsättningar att få jobb, hittar motivation eller skaffar sig behörighet för vidare studier. Vi kan och vill göra det möjligt för fler som har kort eller ofullständig utbildning att hitta nya vägar framåt. Folkbildningen kan och vill ta ett ökat ansvar för att utveckla lärandeformer som passar och intresserar unga som riskerar arbetslöshet. Vi vill bidra till att utlandsfödda har tillgång till bra språkutbildning, samhällsinformation och andra bildningsinsatser som underlättar integrationen i Sverige. Vi vill ge fler unga och vuxna möjlighet att välja folkbildningen som utbildningsalternativ. Vi vill bidra till att göra det livslånga lärandet möjligt för alla och verka för en uppvärdering av icke-formellt och informellt lärande.

KULTUR & KREATIVITET

Folkbildningen är Sveriges i särklass största kulturarena. Folkbildningen kan och vill vidareutveckla den positionen. Vi vill möta fler medborgares behov av kulturupplevelser och eget skapande. Folkhögskolor och studieförbund vill fortsätta vara livaktiga kulturella mötesplatser, utbildare och arbetsmarknad för professionella kulturverksamma i hela landet. Vi vill fortsätta vara en drivkraft för lokal kulturutveckling. Vi vill bidra med innovationskraft när efterfrågan på kreativitet växer. Vi vill bidra med mer läsfrämjande insatser. Vi ska arbeta med stor bredd i kulturverksamheten, men också möta högt ställda kvalitetskrav och förväntningar på fördjupning, inte minst inom de avancerade estetiska utbildningarna.

Om svensk folkbildning

Begreppet folkbildning definieras i Nationalencyklopedin som ”ett samlingsbegrepp för människors insikter och orientering på områden utanför deras egna specialiteter och yrkeskunskaper”.

Den organiserade folkbildningen består i dag av tio studieförbund med verksamhet i Sveriges alla kommuner och 150 folkhögskolor med deltagare från hela landet. Deltagarnas mångfald och olikheter kommer till uttryck i självständiga studieförbunds och folkhögskolors skiftande profiler, ideologiska inriktning och stora mångsidighet av verksamhetsformer. Men den idégrund som svensk folkbildning vilar på är gemensam. Den ger folkbildningen sin särart i det utbildningssamhälle den samtidigt är en del av. Denna idégrund har några särskilda kännetecken:

- *Lärandet relateras till människans hela livssituation.* Det är en holistisk syn på människor och kunskap, på bildningsprocessen som en livslång resa som leder till personlig utveckling.
- *Kunskap och bildning har ett egenvärde.* Sammanhang, insikt och personlig utveckling betonas. Detta kontrasterar mot en renodlat instrumentell kunskapssyn där kunskap inhämtas och förmedlas utifrån ett givet syfte.
- *Folkbildningen är fri och frivillig.* Människor deltar av fri vilja i lärandeprocesser som inbegriper socialt samspel, samarbete, diskussion och reflektion – frivilliga möten som utvecklar både människor och samhällen.

- *Deltagaren är aktiv medskapare.* Självorganisering, deltagarinflytande och demokrati praktiseras i verksamheten utifrån tron på människans förmåga till ansvarstagande och försvar för människors lika värde.
- *Samhällsengagemang stimuleras och kanaliseras* genom folkbildningens förankring i folkrörelser och föreningsliv, men också genom förmågan att flexibelt och okonventionellt möta nya behov och nya frågeställningar som engagerar människor i samhället, lokalt och globalt.

Studieförbunden med 374 medlems- och samverkansorganisationer verkar i hela Sverige, i alla landets kommuner. Studiecirkeln, där människor söker kunskap tillsammans utifrån ett specifikt intresse och lusten att lära är basen i studieförbundens verksamhet. Tillsammans genomför studieförbunden årligen cirka 280 000 studiecirkelar, med över 650 000 unika deltagare. Andra folkbildningsaktiviteter, i friare och flexibla former än studiecirkeln, samlar varje år mer än 700 000 deltagare. Över 300 000 kulturprogram lockar 18 miljoner besökare.

Folkhögskolan är en egen rikstäckande skolform, med ett stort utbud av långa och korta kurser där utgångspunkten är människors behov och vilja att lära, fördjupa sig eller skaffa sig behörighet för vidare studier. Tillsammans har de 150 folkhögskolorna varje år närmare 90 000 deltagare på korta kurser och cirka 28 000 på långa kurser. Till det kommer runt 240 000 deltagare i folkhögskolornas kulturprogram.

Folkbildningens position i utbildnings-, kultur- och civilsamhället gör den till en viktig del av samhällets demokratiska struktur. Stiftare och huvudmän för studieförbund och folkhögskolor är en lång rad organisationer där själva verksamhets- och organisationsformen bygger på deltagande, demokrati och självorganisering. Dessa stiftare och huvudmän utgör en stor del av det svenska civilsamhället. Fyrtiotre folkhögskolor ägs och drivs av regioner och landsting.

Statens syften med stödet till folkbildningen är tydliga. Folkbildningen ska bidra till:

- att stärka och utveckla demokratin
- att göra det möjligt för människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen
- att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället
- att bredda intresset för kultur och öka delaktigheten i kulturlivet

Sedan drygt två decennier tillämpas en modell för självförvaltning inom folkbildningen. Det statliga stödet till folkbildningen förmedlas främst genom ett samlat anslag.

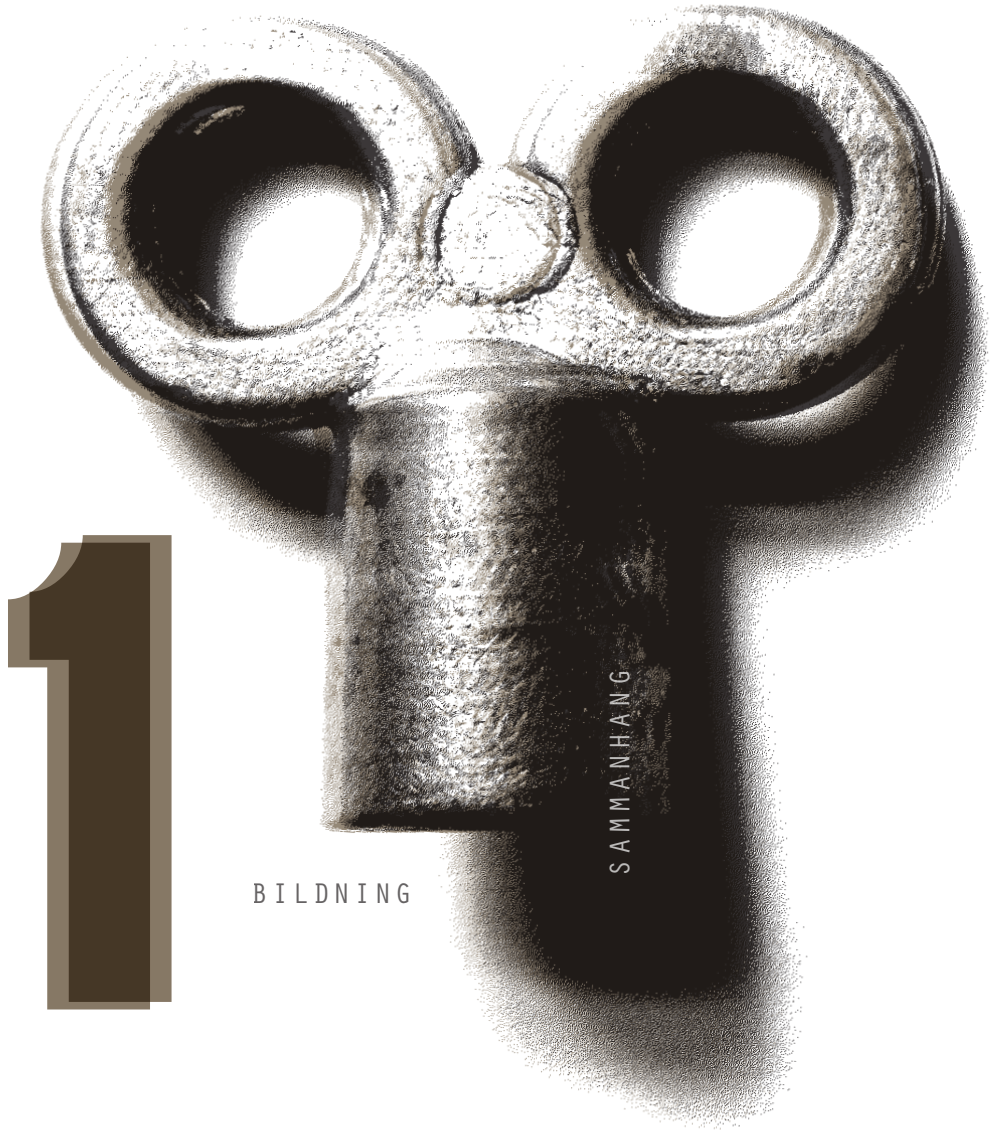
Folkbildningsrådet ansvarar för myndighetsuppgifterna på folkbildningsområdet. Folkbildningsrådet är en ideell förening som stiftades 1991 av Folkbildningsförbundet, Rölsefolkhögskolornas intresseorganisation (RIO) och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Folkbildningens organisationer vill att principen om folkbildningens självförvaltning ska fortsätta gälla.

Landsting/regioner och kommuner bidrar med allmänt stöd till folkbildningens organisationer genom egna beslut. Det finns en principiell samsyn mellan staten, regionerna/landstingen och kommunerna att dessa tre samhällsnivåer har ett gemensamt ansvar för att bidra till finansieringen av folkbildningsverksamheten i Sverige. Folkbildningens organisationer vill värna och utveckla nuvarande modell för stöd till folkbildningen och vill förstärka dialogen med företrädare för kommuner, landsting/regioner och staten kring det gemensamma ansvaret för att alla medborgare ska ha tillgång till folkbildning.

Studieförbund och folkhögskolor kan välja att medverka i verksamhet som bygger på annan finansiering, till exempel riktade allmänna anslag, externa projektmedel eller uppdragsverksamhet. Flera folkbildningsorganisationer

agerar inom andra utbildningssystem, som kommunal vuxenutbildning, gymnasieskola och yrkeshögskoleutbildning. Huvudfokus för detta dokument är dock de verksamheter som studieförbund och folkhögskolor bedriver inom ramen för folkbildningsanslaget.

Folkbildningen ges flera olika roller, som bildningscenter, utbildningsanordnare, kulturarena, demokratisk möjliggörare och som en del av civilsamhället med betydelse för demokrati, arbetsmarknad, mångfald och det sociala området. Sammansmält blir rollen att utgöra en arena för bildningsprocesser där människor tillsammans kan utvecklas med de nya kunskaper, den bredare bildning och de kulturella erfarenheter de själva söker. Så bidrar vi till att medborgarna kan skaffa sig redskap att förnya demokratin, utveckla samhället, skapa sammanhållning och ta makten över sina liv och sin värld.

1

BILDNING

SAMMANHANG

Bildning & sammanhang

OMVÄRLDSFÖRÄNDRINGAR

Globaliseringen har ritat om kartorna på de flesta samhällsområden, också när det gäller kunskap, lärande och bildning. På bara tjugo år har relativ informationsbrist ersatts av globalt informationsöverflöd. Individerna måste för att manövrera i detta överflöd kunna sälla bort onödigt information, värdera lätt-tillgängliga uppgifter, förhålla sig kritisk, granska och självständigt tolka. Och av brottstycken skapa begripliga och meningsfulla helheter. Det är stora krav på individen.

Vår tid präglas av professionalisering, specialisering och fragmentisering, och därför ökar behovet av folkbildning för att skapa sammanhang. Det gäller allt mer även inom utbildningssystemet och civilsamhällets organisationer. Rörlighet och flyktighet gör det svårare för människor att hitta mer beständiga gemenskaper där man i djupare dialog kan få grepp om helheter och större skeenden. Denna vår tids ”flytande modernitet” skapar en ökad vilshenhet hos individerna.¹

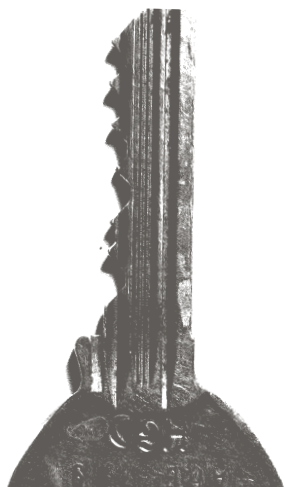
1 Bauman, Zygmunt, Det individualiserade samhället, Daidalos, 2002 m fl.

Paradoxalt nog tycks den utveckling som gjort kunskap till en nyckelfaktor i den globala konkurrensen föra den högre utbildningen i riktning bort från bildningen. Trenden mot allt mer specialiserad kunskap minskar utrymmet för djupare förståelse. Samtidigt ökar näringslivets intresse för en djupare bildning hos de anställda i takt med kraven på ansvarstagande för en hållbar utveckling i alla dess dimensioner.

Bildning har den fördelen jämfört med utbildning att den just syftar till att individen utvecklar en personlig relation till sina kunskaper. Den relationen uppfattar väldigt många människor som en av livets viktigaste drivkrafter och glädjeämnen. Att vidga sitt vetande och sin förståelse av sig själv och världen, att själv söka och vinna visdom, att med hjälp av litteratur, utbildning, information, samtal och fantasi ständigt söka fler förklaringar och nya perspektiv – det är en process som aldrig blir färdig och därmed blir resultatet svårt att mäta. Den förutsätter också gemenskap där tankar kan prövas och brytas.

”Det gäller så mycket mer eftersom kunskap och bildning framför allt tillmäts ett värde för sin nyttas skull. Bildning förvandlas till en fråga om kunskapsekonomi. Men bildning handlar om att bli människa. På platser som vi traditionellt sett har förknippat med bildning är bildningsprocesserna utrotningshotade. Högskolor och universitet omvandlas idag efter en logik där bildningens mekanismer sätts ur spel, till förmån för en instrumentellt och administrativt ordnad kunskapsproduktion.”

ERIK AMNÅ, BILDNINGSPRESAN, BERTIL OHLIN FÖRLAG, 2012

FOLKBILDNINGENS MÖJLIGHETER OCH UTMANINGAR

Framtiden kräver mer av bredare bildning, till individens glädje men också till samhällets nytta. Bred bildning gör individen bättre rustad att ta till sig ny kunskap, och få saker är viktigare för framtiden. Folkbildningen är en institution i samhället med just bildning som sitt viktigaste mål, där den frivilliga bildningsprocessen står i centrum. Vi vill erbjuda ett livslångt, men också livsvitt och livsdjupt lärande för alla.

Inom folkbildningen är mötet mellan individer med olika erfarenheter och olika intressen en del av pedagogiken. Individens hela livssituation, och individens unika förutsättningar har alltid varit folkbildningens utgångspunkt. Lärandets betoning ligger på sammanhang, insikt och personlig utveckling. Bildningsprocessen handlar för oss om att möjliggöra en personlig relation till kunskapen.

Inom folkbildningen överkorsas ständigt gränserna mellan teori och praktik, akademi och samhälle, humaniora och andra ämnesområden. För folkbildningen är ett tvärvetenskapligt perspektiv naturligt. Därtill är folkbildning en global angelägenhet. Med stora globala utmaningar som bara kan lösas i samverkan blir människors vilja att lära mer för en socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbar utveckling en mycket hoppfull kraft. Lärande för hållbar utveckling handlar om djupgående bildningsprocesser.

Traditionellt vilar folkbildningen tungt i humaniora, samhällsvetenskap och estetiska inriktningar. Det ska vi fortsatt göra. Men vi vill också initiera fler bildningsinsatser kring naturvetenskap, miljöfrågor och teknik för att bidra till förstärkt kompetens kring hållbar utveckling och socialt, samhälleligt ansvarstagande.

Vi påverkas i ökad utsträckning av beslut fattade i EU. Svensk folkbildning arbetar och samarbetar aktivt på nordiska, europeiska och internationella

arenor för att hävda våra intressen och betydelsen av bildning och livslångt lärande. Folkhögskolor och studieförbund har en omfattande transnationell verksamhet i form av kurser, deltagarutbyten, projekt och studieresor, ibland i samarbete med huvudmänna-, medlems- eller biståndsorganisationer. Medan högskolestuderande framför allt vänder sig till länder med hög BNP på det norra halvklotet så studerar folkbildningens deltagare i högre grad i länder på det södra halvklotet. Det öppnar upp för samtal och reflektion också på svåra områden som finanskrisernas rötter, framväxten av främlingsfientlighet, global rättvisa eller klimatutmaningen.

”Med hänsyn till studiecirkelverksamhetens flexibilitet, pluralism och anpassningsförmåga framstår det som en historiens lyckträff eller ironi att ett system med så starka band till framväxten av det samhälle vi antas lämna framstår som svaret på ett postmodernt samhälles utmaningar.”

SOU 1999:84 DEMOKRATIUTREDNINGEN, FORSKARVOLYM VIII

”Det lärarlyft och den stora utvecklingen av forskning och pedagogiska satsningar som skett inom det ordinarie utbildningsväsendet har gått folkhögskolorna helt förbi. Vår undervisning ska bygga på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och lärarnas kompetensutveckling inom folkhögskolan måste kosta pengar.”

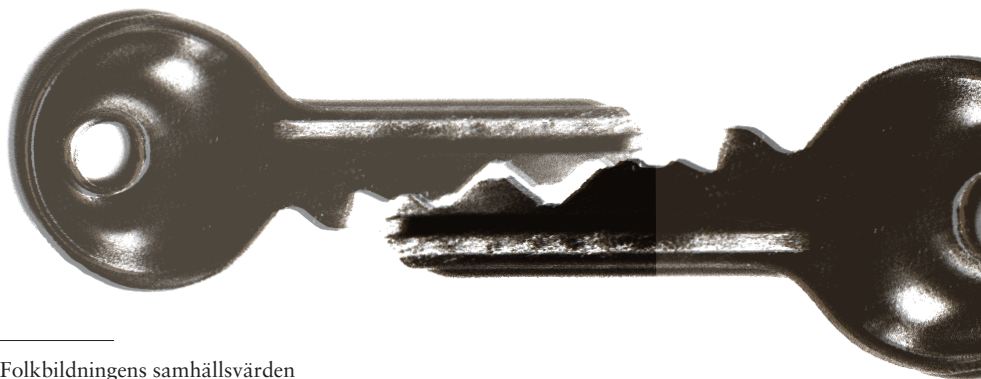
NORDISKA FOLKHÖGSKOLAN I KUNGÄLV, REMISSVAR VÄGVAL & VILJA, 2012

För att möta ökade behov av bildning och leva upp till högt ställda kvalitetskrav måste en bra folkbildning bli bättre. Vi behöver förstärka vårt arbete med kvalitetsutveckling och kvalitetsuppföljning av verksamheten. Den pedagogiska utvecklingen ska vara stark. Kompetenta och engagerade lärare och cirkelledare är självklart centralt för goda resultat. Vi behöver fortsatt investera i fortbildning av folkhögskollärare och studiecirkelledare. Vi vill utveckla studiecirkeln, med sin unika förmåga att fånga individers lust att fritt och frivilligt delta i bildningsprocesser. Vi vill i folkhögskolans långa bildningspro-

cesser fortsatt stimulera deltagarna till nya insikter och utmaningar. Folkbildningens utbildningsalternativ behöver utvecklas och synliggöras.

Folkbildningens frihet och självständighet innebär ett ansvar att redovisa vad vi gör, med vilka resultat och hur vi följer upp och utvecklar verksamheten. Den statliga utredningen om folkbildningens samhällsvärden pekar ut några indikatorer som skulle kunna användas för framtida statliga utvärderingar av folkbildningen: samhällsnytta, individutveckling, socialt kapital och kulturell delaktighet.² Indikatorerna tar just fasta på de långsiktiga, komplexa resultat och livsvariga processer som folkbildningen arbetar med. Indikatorerna är också väl kopplade till de fyra syften som staten anger för folkbildningen.

Vi vill poängtera ett ökat behov av forskning om folkbildningens och civilsamhällets roller, och bildningens betydelse för individ och samhälle. Så inte minst i ljuset av den internationella kunskapsdebatten. Folkbildningsforskningen behöver förstärkas för att tillvarata goda erfarenheter av folkbildning och ge god grund för att möta framtida utmaningar. Omvänt behövs också folkbildning om forskning. Medborgarnas tillit till forskare och forskning varierar starkt med utbildningsnivå.³

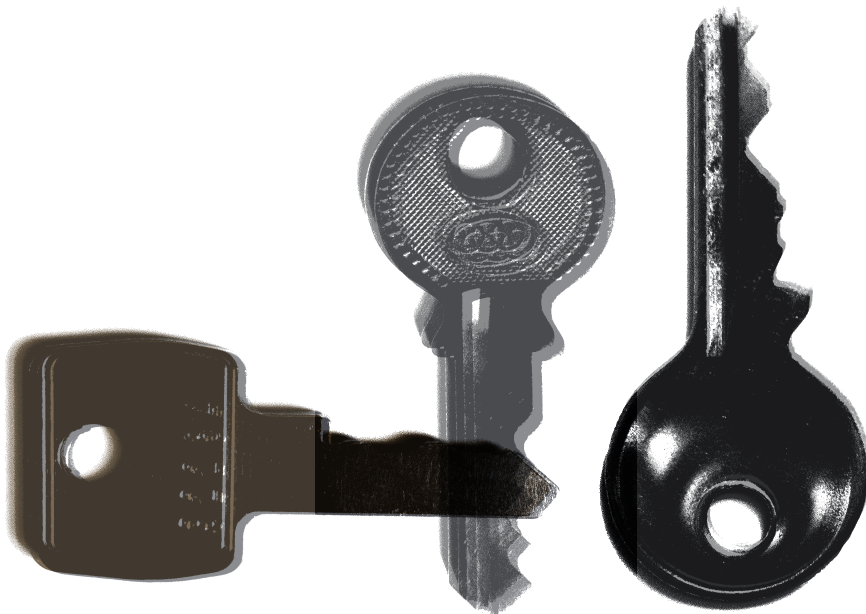
---

2 SOU 2012:72 Folkbildningens samhällsvärden

3 VA-rapport 2012:2 Vetenskapen i Samhället under ett decennium – en analys av SOM-undersökningarna 2002–2010

FOLKBILDNINGENS VÄGVAL & VILJA

Folkbildningen möter ett växande behov av bildning i en tid av informationsöverflöd och komplexa globala förändringar. Vi skapar förutsättningar för lärande som möter människors behov av sammanhang, insikt och personlig utveckling. Vi kan och vill möta behovet av lärande för hållbar utveckling – socialt, ekologiskt och ekonomiskt. Vi har potential att erbjuda den djupare bildning som allt mer efterfrågas inom utbildning och näringsliv. Vi vill öka våra satsningar på kvalitetsutveckling, fortbildning, pedagogisk utveckling och kvalitetsuppföljning. Vi vill se en folkbildningsforskning som kan spela en större roll för den pedagogiska utvecklingen inom folkbildningen och bidra till ökad förståelse för människors bildningsprocesser.

FOLKHÖGSKOLORNA KAN OCH VILL:

- Vidareutveckla och tydliggöra skolformen folkhögskola, där människor får växa, inspireras och utmanas för framtida studier, arbete och samhällsengagemang.
- Inkludera nya globala och tvärvetenskapliga perspektiv samt relevant forskning för fortsatt utveckling av innehåll och pedagogik.
- Förstärka det strukturella kvalitets- och utvärderingsarbetet.
- Verka för en nationell fortbildningsstrategi av folkhögskollärare.

STUDIEFÖRBUNDEN KAN OCH VILL:

- Erbjud en arena för bildning på människors egna villkor, med den frivilliga bildningsprocessen i centrum, bortom det instrumentella nytto-tänkandet.
- Fortsätta ett konsekvent arbete med kvalitetssäkring och vidareutbildning av cirkelledarna.
- Öka kontakterna mellan folkbildning och forskning för att möta behovet av lärande för hållbar utveckling; socialt, ekologiskt och ekonomiskt.
- Arbeta med att föra forskning och dess resultat närmare människor, för att stärka dem i sin medborgarroll.

2

TILLGÄNGLIGHET

DELAKTIGHET

Tillgänglighet & delaktighet

OMVÄRLDSFÖRÄNDRINGAR

Sverige är ett mångkulturellt land, med nästan all världens länder, språk och kulturer representerade. Det är en enorm tillgång för ett litet land i en globaliserad värld. Men mångfalden är en i hög grad outnyttjad resurs. Diskriminering utestänger på grund av etnicitet, men också funktionsnedsättning, ålder, kön och sexuell läggning.

I takt med den ökade urbaniseringen växer de stora städerna snabbt, i både befolkning och mångfald. Här blir också samhällets socioekonomiska klyftor som tydligast. Segregation skapar allt starkare polarisering mellan områden med klena skolresultat, hög arbetslöshet, låga inkomster, lägre kulturell delaktighet och högre ohälsotal, och de villa- och innerstadsområden där situationen är den rakt motsatta. Bildning och utbildning är nyckelfaktorer för att minska klyftorna. Det gör folkbildningen till en nyckelresurs.

Närmare 90 procent av befolkningen har tillgång till internet, med all den information, kultur och sociala interaktionsmöjligheter som det öppnar. Det är ett gott resultat, men inte tillräckligt. En dryg miljon vuxna står utanför medan samhället nätanpassas allt mer.

Minskade utbildningsklyftor och ökad delaktighet är helt nödvändigt om inte polariseringen allvarligt ska utmana demokratin och medföra att antidemokratiska krafter runt om i Europa ökar sitt inflytande. Vi får inte förledas att tro att en stark demokratisk tradition i sig duger som försvar för demokratiska värden i framtiden.

”För 20 år sedan handlade en ekonomisk studiecirkel hos ABF kanske om lönebildning och arbetsmarknad. Snart kan det vara lika relevant att diskutera belåningsgraden i den globala repomarknaden. För att citera Bob Dylan: the times they are a changing.”

ANDREAS CERVENKA, KRÖNIKA SVD NÄRINGSLIV, 7/10 -12

”Genom sitt individuella tilltal kan folkbildningen appellera till individers grundläggande strävan efter frihet. Det gäller nyanlända och invandrade men i betydande utsträckning också andra utsatta människor på landsbygden och i förorterna där tilltron till både de egna möjligheterna till förändring och den politiska elitens villighet att lyssna är tynande.”

STUDIEFÖRBUNDET BILDA, REMISSVAR VÄGVAL & VILJA, 2012

FOLKBILDNINGENS MÖJLIGHETER OCH UTMANINGAR

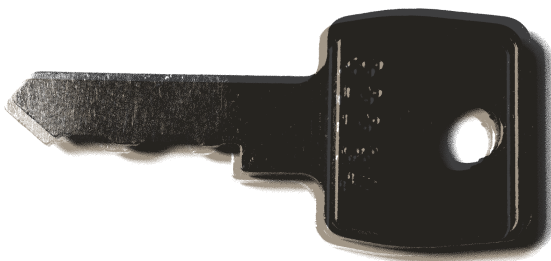
Folkbildningen vill och kan kanalisera det stora kulturella kapital som finns runt om i landet, synliggöra erfarenheter och perspektiv och erbjuda lärande möten. Så kan vi också bidra till ett samhällsklimat i Sverige där det inte spelar någon roll var man kommer ifrån, där varje människa blir sedd som individ och inte möts av fördomar eller diskriminering. Vi når väldigt många, men långt ifrån alla som skulle kunna växa med folkbildningens kurser och aktiviteter.

En stor del av studiecirkeldeltagarna har rötter i andra länder än Sverige. Många nya svenskar söker sig till studieförbunden för att få djupare insikter

om hur samhället fungerar eller lära sig språket. På folkhögskolans särskilda kurser är uppåt en tiondel av deltagarna utlandsfödda, på allmän kurs närmare en tredjedel. Studieförbund och folkhögskolor vill öka insatserna för att nå fler som ännu inte har kontakt med folkbildningen.

Flera undersökningar visar att flickor lyckas bättre än pojkar i det offentliga utbildningssystemet. Allt fler unga saknar behörighet från grundskola och avhoppet från gymnasiet ökar. Därmed ökar också behoven av alternativa utbildningsvägar. På folkhögskolans långa kurser är fortfarande kvinnorna i majoritet och utmaningen ligger i att hitta vägar för att i större utsträckning attrahera manliga deltagare. Det finns skevheter i könsfördelningen på kurs- och ämnesnivå som vi bör arbeta mer med. Men att söka sig till likasinnade är också ett sätt att stärka sin identitet, och ibland det första steg som krävs för mod och styrka att gå vidare. I ett samhälle som till exempel ännu präglas av kvinnors underordning kan aktiviteter riktade särskilt till kvinnor ibland vara motiverade. De musikcirklar som stärker kvinnors möjligheter på traditionellt manliga domäner, liksom Kvinnofolkhögskolans kurser i organisering och filmaktivism med feministiskt perspektiv är några exempel. Så fungerar det också för många etniska och religiösa grupper som behöver söka styrka tillsammans.

För många människor med fysisk och/eller psykisk funktionsnedsättning utgör folkbildningen en av få möjligheter till lärande, gemenskap och delaktighet. Andelen deltagare på folkhögskolans allmänna kurs som har någon form av funktionsnedsättning är cirka 30 procent. Knappt en tiondel av studiecirkeldeltagarna har funktionsnedsättning. I våra verksamheter möter vi också allt fler unga som känner stor vilshenhet och otrygghet, och har eller riskerar psykisk ohälsa. Folkbildningen måste ha tid och tillräckliga resurser att möta dessa unga människor. Vi måste också vara beredda till samverkan med andra aktörer för att förstärka nätverken kring utsatta ungdomar. Många unga lämnar skolan innan de avslutat sina studier. Den offentliga skolans studiesätt passar inte alla. I stället för att hamna utanför systemet bör individen ha rätt att inom det kommunala uppföljningsansvaret söka folkhögskola. Detta med tillgång till den finansiering som kommunen är skyldig att stå för, både vad gäller studieplats och individens studiefinansiering.

Studiemedelssystemet behöver därtill moderniseras så att det inte fungerar diskriminerande mot dem som har den allra kortaste skolbakgrunden. Många av folkhögskoledeltagarna tvingas idag sluta studera innan de nått den nivå som ger biljett till arbetsmarknaden. Cirka 85 procent av deltagarna på folkhögskolornas allmänna kurser har inte genomgått eller slutfört sin 3-åriga gymnasieutbildning. Motsvarande siffra för särskild kurs är cirka 25 procent.

Folkbildningen ska stå öppen för alla. Det är också viktigt ur ett folkhälso-perspektiv. Inom folkbildningen ser vi det konkret när deltagare tar steget från passivitet till aktivitet, från stillasittande till rörelse, från isolering till gemenskap och från vilshenhet till sammanhang. Hos oss är och ska det steget vara möjligt. Folkbildningen skulle kunna göra ännu mycket större insatser inom förebyggande hälsoarbete, folkhälsa, rehabilitering och förrehabilitering av långtidssjukskrivna. Bland de allt fler friska äldre fungerar folkbildningen ofta som en hälsofrämjande kontakt med andra, man aktiverar sig, gör något

tillsammans. Andelen äldre ökar främst inom studiecirkelverksamheten, där åldersgruppen över 65 år nu utgör mer än en tredjedel av deltagarna, men också på folkhögskolans långa kurser. Den demografiska utvecklingen gör att vi kan vänta nya önskemål och ökade behov från gruppen äldre. Vi vill gärna rusta för detta.

”Det handlar om kulturell identitet och manöverutrymme. /.../ Romerna har påbörjat en klassresa som handlar om att gå från andra klassens till första klassens medborgare, menar Soraya. Historien visar att folkbildningen tidigare har fungerat som en språngbräda för andra grupper som gjort liknande resor.”

FOLKBILDNINGSRÅDET, FOLKBILDNING 2010, ÅRSSKRIFT OM FOLKBILDNINGEN I SAMHÄLLET

”Ökade anslag från statens sida betyder att folkbildningen kan gå in i en rad sektorer som idag lite uppmärksammas från samhällets sida. Förebyggande hälsoarbete och folkhälsoarbete är sådana områden där folkhögskolor skulle kunna göra stora insatser.”

ÄDELFORNS FOLKHÖGSKOLA, REMISSVAR VÄGVAL & VILJA, 2012

Användning av sociala medier och mobilsurfande ökar fortsatt. Myndigheter, kommuner, företag, banker, skolor – samhället flyttar allt mer ut på nätet. Omfattande insatser görs inom folkbildningen, ofta i samarbete med folkbiblioteken, för att nå den stora grupp i befolkningen som står utanför denna utveckling. Arbetet behöver förstärkas. Att demokratisera digitaliseringen är en uppgift i paritet med den när befolkningen skulle lära sig att läsa och skriva.

Inom folkbildningen har det fysiska mötet alltid varit viktigt. Men digitaliseringen öppnar också för nya flexibla former för lärande och kombinationer av fysiska och virtuella möten som möjliggör att nå fler, som stressade småbarnsföräldrar, skiftarbetande och personer med funktionsnedsättning.

Folkbildningen vill gå i spetsen för att utveckla nya lärformer och en modern pedagogik som tar den nya tekniken tillvara. Det förändrar lärar- och cirkel-
ledarrollen och kräver därför också fortbildningsinsatser.

Folkhögskolor och studieförbund ska vara en medkraft för människors ökade delaktighet – men också en motkraft när demokratin hotas. Att mötas, samtala och göra något tillsammans är verkningsfullt mot fördomar. Folkbildningen ska i ord och handling försvara det demokratiska samhället och människors grundläggande fri- och rättigheter. Våra organisationer måste själva vara en del av det mångfaldens samhälle vi verkar i och det socialt hållbara Sverige som vi vill se. Strukturell ojämlikhet och diskriminering ska därför uppmärksammas och bekämpas, inte bara i teorin utan också i den praktiska verksamheten. Vi vill att våra organisationer, med lärare, ledare och styrelser, bättre ska spegla samhällets mångfald.

FOLKBILDNINGENS VÄGVAL & VILJA

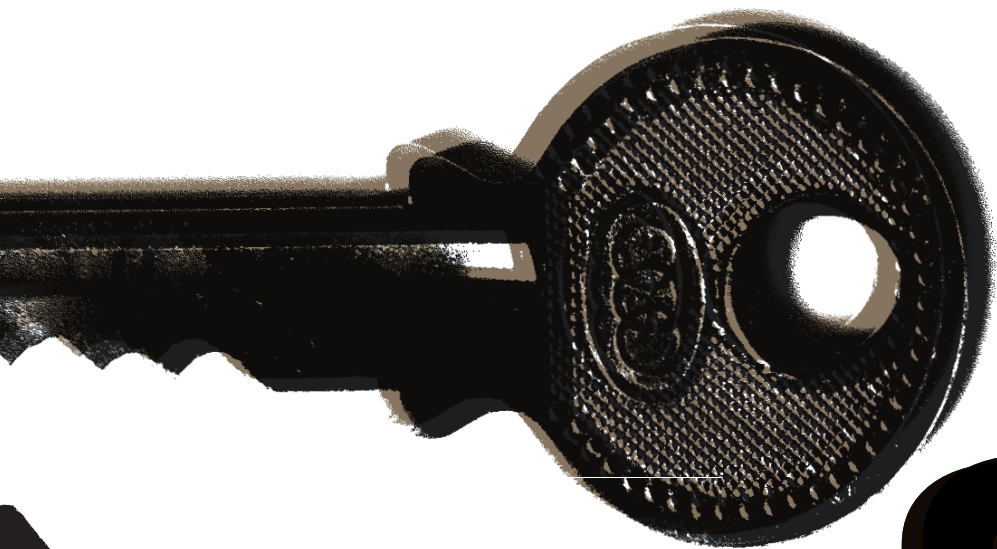
Folkbildningen är en nyckelresurs för att minska utbildningsklyftorna i samhället och synliggöra mångfaldens potential. Via folkbildningen finner människor vägar ut ur utanförskap, till delaktighet, egenmakt, kompetens och jobb. Vi kan och vill erbjuda möjligheter till etablering och delaktighet för fler nya svenskar och för nationella minoriteter. Folkbildningen ska vara tillgänglig för alla, och särskilt för dem som mött hinder i andra utbildningsformer eller har funktionsnedsättning. Vi kan och vill erbjuda möten som bygger sammanhållning och respekt mellan människor oavsett bakgrund. Vi kan och vill bidra till bättre folkhälsa och ökad digital delaktighet. Vi ska vara en kraft mot antidemokratiska tendenser i samhället.

FOLKHÖGSKOLORNA KAN OCH VILL:

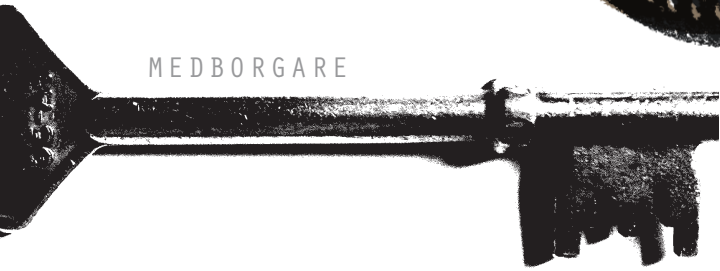
- Arbeta för att alla individer, 18 år och äldre, ska få rätten att jämte kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna samt gymnasium välja folkhögskolan som skolform.
- Med spetskompetens och fokus på välmående möta utbildningsbehov hos alla folkhögskolans målgrupper, speciellt människor med funktionsnedsättning och unga med psykisk ohälsa.
- Intensifiera arbetet för att minska den digitala klyftan.
- Förstärka bildningsprocesser för att motverka antidemokratiska krafter i samhället.

STUDIEFÖRBUNDEN KAN OCH VILL:

- Nå och involvera fler människor i verksamhet som de upplever som meningsfull, för att bidra till välmående och hälsa.
- Fortsatt verka för att all verksamhet står öppen för alla, oavsett fysiskt eller psykiskt funktionshinder.
- Fortsätta ta ansvar för att minska den digitala klyftan även efter att kampanjen Digidel avslutas 2013.
- Med kunskap, möten och arenor för delaktighet möta främlingsrädsla och rasism.

MEDBORGARE

3

CIVILSAMHÄLLE

Medborgare & civilsamhälle

OMVÄRLDSFÖRÄNDRINGAR

Globala utmaningar kräver att allt fler politiska beslut fattas på internationella arenor långt bort från medborgarna. Det blir svårare att se vem som bestämmer vad, hur det påverkar mig och hur jag själv kan påverka. Valdeltagande och organiseringsgrad sjunker. Individualisering, urbanisering och digitalisering frikopplar samtidigt individen från nationen, boplatsen, de historiska kollektiven med sina normer och auktoriteter. I denna miljö får politiska organisationer och traditionella folkrörelser allt svårare att locka medlemmar och förtroendevalda. Kraven på långsiktiga, tidskrävande och breda åtaganden upplevs som för tunga, arbetsformerna inte sällan som stela.

Nya organisationer formas med smalare agendor och där aktivt medlemskap varken krävs eller praktiseras. Professionella tankesmedjor och lobbyorganisationer blir allt fler och bidrar till fragmentiseringen. Samtidigt erbjuder de ett nytt sätt att snabbt samla och föra vidare röster från olika samhällsintressen. Det har betydelse i den omförhandling av samhällskontraktet som pågår, där civilsamhällets organisationer får allt mer av utförar- och leverantörsroller i stället för de klassiska rollerna som röstbärare och opinionsbildare. Samhället blir på allt fler plan en marknad. För medborgaren innebär det att hon allt

oftare reduceras till enbart konsument eller kund. Detta är en förändring som på djupet utmanar den svenska demokratins funktionsätt.

Till folkbildningen vänder sig människor idag kanske mer för att förvärva personligt kulturellt kapital till det allt viktigare identitetsbygget, än för att hitta ett kollektiv att höra till. Men på kurser, cirklar och i föreläsningsverksamhet ser vi också hur vår tids solitärer finner gemenskaper och skapar nya sociala nätverk. Det är viktigt när individualiseringens baksida ofta är ensamhet, isolering och vikande självkänsla.

Positivt är att människor vill engagera och organisera sig, bidra med ideellt arbete, och att de finner vägar att göra det – bara mer gränslöst, mer kravlöst, mindre långsiktigt och kopplat till ideologier än tidigare. Nya enfråge-, volontärs- och gräsrotsrörelser växer ur människors gemensamma vilja och intressen. Vi ser en ny tids tillfälliga, händelseutlösta nätverk som samlar engagerade människor över hela världen i protest mot förtryck och orättvisor. Detta är hoppfulla krafter i en tid av demokratiska och globala utmaningar.

”Flera folkbildningsorganisationer har sedan en tid dock engagerat sig inom ramen för vad som kallats det nya samhällskontraktet. De ansvarar numera för bland annat såväl kulturskolor som grundskolor och gymnasier, rehabilitering, integrationsprojekt och personalutbildning.”

SOU 2012:72 FOLKBILDNINGENS SAMHÄLLSVÄRDEN

”Starta kampanjen ”Påverka!” – en kampanj där alla studieförbund och folkhögskolor tillsammans hjälps åt att sprida kunskap kring hur man kan påverka sitt närområde, sin skola, sin förening, samhället i stort eller bara sitt eget liv, vilka rättigheter har man, vilka skyldigheter finns och hur kan man samarbeta med andra kring olika frågor?”

VÄSTRA GÖTALANDS BILDNINGSFÖRBUND, REMISSVAR VÄGVAL & VILJA, 2012

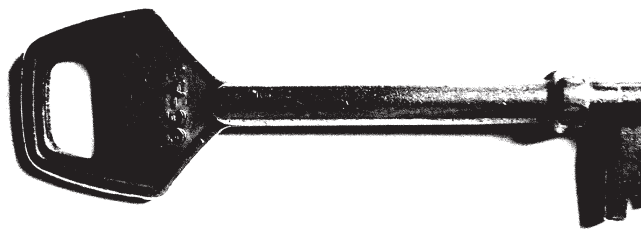

FOLKBILDNINGENS MÖJLIGHETER OCH UTMANINGAR

Folkbildningen vill sprida verktyg åt fler att öka sin egenmakt och sitt inflytande som medborgare. Vi vill bidra till att människor organiserar sig, hittar likasinnade och får syn på sina möjligheter att påverka det omgivande samhället och världen. Med stark individualisering, urbanisering och fragmentisering även av föreningslivet innebär det utmaningar. Vi behöver möta människor som individer med unika önskemål, också när vi erbjuder lokala gemenskaper där demokrati, medborgarskap och organisering kan praktiseras.

Fler behöver få möjlighet att odla sina egna intressen för att också bli aktiva samhällsmedborgare, inte minst bland grupper med mycket låg organisering och valdeltagande. Sverige är rikt på föreningar, men också föreningslivet har sina nycklar. Självorganisering genom en studiecirkel eller en kurs är ofta porten in i annat föreningsliv, just för att träning i demokratiska beslutsformer och mötesteknik sänker trösklarna för deltagande. Folkbildningen fungerar som ett demokratiskt verktyg även för huvudmännens och medlemsorganisationernas egen idéutveckling och profilering. Vi vill förstärka idéarbetet och fortbildningsinsatserna hos huvudmännen. Det är i hög grad samma huvudmän som ska bära upp morgondagens civilsamhälle, och som står för en central del av samhällets demokratiska infrastruktur.

Inom folkbildningen möter vi ofta en vilja att lära mer om sambanden mellan lokalt handlande och globala utmaningar. Denna vilja måste tas tillvara i ett samhälle där globala klyftor och klimathot utmanar en hållbar framtid.

Folkbildningens transnationella arbete kan tas tillvara mer som ett sätt att synliggöra samband. Folkbildningens självklara roll inom biståndspolitiken bör också lyftas fram. Amatörteater över gränserna för att ge verktyg för jämställdhet, en kurs i rättvis handel, festival och skaparverkstad med svenskar och palestinier i Jerusalem, nordiskt folkhögskolesamarbete för en hållbar utveckling, solceller på folkhögskolans tak – exemplen är många. Folkhögskolornas internat fungerar ofta som pedagogiska minisamhällen där sambanden mellan det globala och lokala perspektivet blir tydligt. Mycket mer kan och bör göras inom detta vida fält.

“Vi ville göra en hiphopskiva, Haninge mot rasismen, med en massa ungdomar från Haninge. Det var första gången jag träffade ett studieförbund. De på Studieförbundet Vuxenskolan sa då, ”att hjälpa en enskild person blir svårt men om ni startar en förening kan vi säkert hjälpa dig”. En förening? /... / Vi skapade en styrelse, jag fick ta ansvar som viceordförande och helt plötsligt kunde jag placera mig själv på viktiga möten där jag började lära mig samspelet mellan den lilla Modou från orten - och kommun, myndigheter och t.o.m politiker. Som att vilket partiblock som vinner valet avgör hur mina livsvillkor ska se ut, från infrastruktur till levnadsstandard. För andra var allt det här självklart men för mig var det en helt ny värld. JAG SPELAR ROLL, OCH KAN PÅVERKA!!!”

FOLKBILDNINGSFÖRBUNDET, PA MODOU BADJIE, MEDVETEN VS MEDVETSLÖS, KRÖNIKA 12 JAN 2012

Om folkbildningen ska kunna vara en förnyare av demokratin och en dörröppnare för ökad delaktighet i framtiden är nyfikenhet inför nya folkrörelser och föreningar helt nödvändigt. Så har en ökad öppenhet på senare år också stärkt och vitaliserat folkbildningen. *Makalösa föräldrar* som arbetar för ensamstående föräldrar har ett utvecklat samarbete med ett studieförbund, *Nätverk för främlingsnyfikna* jobbar med multireligiösa guider i ett annat. *Sverok*, Sveriges största ungdomsorganisation, har gått in som medlemsorganisation. *Ibn Rushd* är ett nytt studieförbund med bas bland Sveriges muslimer.

Också bland folkhögskolorna växer en ny tids samarbeten fram. Både Tjejjonen, en ideell stödorganisation som förebygger psykisk ohälsa bland unga tjejer, och föreningen *Maskrosbarn* för barn i utsatta familjer, har inspirerats och utvecklats genom folkhögskolans kursverksamhet. *Österfärnebo sockens utvecklingsgrupp* och *Nätverket för rättvis handel* är andra exempel på bestående verksamheter som initierats på folkhögskolor. Intresset från nya föreningar och rörelser att starta nya folkhögskolor och studieförbund är stort. Folkbildningen ska fortsatt verka med öppenhet inför människors och grupperas vilja att organisera sig på nya sätt.

De så kallade Överenskommelserna tydliggör ansvaret mellan offentliga huvudmän och ideella organisationer inom områden som socialt arbete och integration. De ideella organisationerna ses allt mer som utförare av service och välfärd. I det sammanhanget vill vi lyfta fram medborgarskapstanken. Hur detta påverkar medborgarrollen behöver problematiseras, forskas kring och debatteras. Folkbildningen ska vara en bildande och samhällskritisk röst, och en arena för livlig debatt, särskilt med fokus på medborgarrollen och civilsamhällets betydelse för vårt demokratiska samhälle. Studieförbunden och folkhögskolorna vill vara möjliggörare, processledare och utbildare inom civilsamhället, och ibland utförare inom anhörigstöd, äldreomsorg med mera.

Med stark lokal närvaro kan folkhögskolor och studieförbund utgöra en utvecklingskraft i lokalsamhället och möta behov och förväntningar hos medborgarna direkt. Därför behöver vi ta itu med de vita fläckar vi har på kartan, både i storstäder och i övriga landet. Ska vi kunna göra skillnad så behöver inte bara vår närvaro öka, utan också vår synlighet och förmåga att nå fram till nya grupper. När också föreningslivet fragmentiseras är detta än viktigare. Söktrycket ökar kraftigt på folkbildningens aktörer i de större städerna, där allt fler bor. Vi har mött det med en utbyggnad av verksamheten. Samtidigt får en fortsatt utbyggnad i de större städerna inte ske på bekostnad av verksamheten på andra håll i landet.

När den regionala samverkan förstärks måste folkbildningen ges, men också själva ta, en mycket större plats i relevanta regionala processer. Det gäller kultursamverkan, men också arbetet med regionala kompetensplattformar. Folkbildningen har potential att vara en framgångsfaktor för hållbar tillväxt och sammanhållning lokalt och regionalt. Folkbildningens roll bör lyftas fram tydligare också när nationella strategier utarbetas för innovation och konkurrenskraft på regional nivå.

FOLKBILDNINGENS VÄGVAL & VILJA

Folkbildningen möjliggör för hundratusentals deltagare att mötas, organisera sig och påverka sitt samhälle. Vi ska möta framväxande engagemang i nya föreningar och rörelser med öppenhet och nyfikenhet. Vi vill öka vår närvaro där folkbildningen har vita fläckar och ge fler deltagare tillgång till bildningsprocesser för ett aktivt medborgarskap. Folkbildningen ska vara en samhällskritisk röst och lyfta fram folkbildningens och civilsamhällets betydelse för ett hållbart demokratiskt samhälle. Vi vill vara en spjutspets för idéutveckling och fortbildning bland huvudmännen och medlemsorganisationerna. Vi vill använda vårt transnationella arbete mer offensivt för att öka förståelsen för de globala och lokala sambanden. Folkbildningen vill vara en utvecklingsmotor i lokalsamhället. Vi vill tydligare ta plats i regionala samverkansprocesser kring kulturplaner och regionala kompetensplattformar, och förstärka dialogen på kommunal nivå.

FOLKHÖGSKOLORNA KAN OCH VILL:

- Stärka internationella samarbeten och projekt bland annat genom arbetet i FOLAC (Folkbildning – Learning for Active Citizenship)
- Utgöra en idésmedja och debattscen för civilsamhällets och huvudmännens gamla och nya organisationer och nätverk.
- Förstärka det socialpedagogiska arbetet där bland annat internaten är en viktig resurs.
- Verka för en allmän resursförstärkning, i nivå med det offentliga skolväsendets ersättningsnivåer, för att kunna möta de ungdomar med stora behov som söker sig till folkhögskolan.

STUDIEFÖRBUNDEN KAN OCH VILL:

- Öka närvaron i de större städerna, utan att det sker på bekostnad av vår närvaro i alla landets delar.
- Vara öppna för nya yttringar i civilsamhället och stötta dem som vill utveckla verksamhet och organisera sig, samtidigt som vi fortsätter att fungera som tankesmedjor för våra medlemsorganisationer.
- Dra nytta av vårt internationella utbyte i det vardagliga arbetet med studiecirklar och kulturaktiviteter.
- Stärka människors egenmakt genom att knyta ihop det globala och det lokala, och erbjuda fördjupning och diskussion som stärker människor i deras olika roller.

4

ARBETSLIV

LIVSLÅNGT LÄRANDE

Arbetsliv & livslångt lärande

OMVÄRLDSFÖRÄNDRINGAR

Global konkurrens, höga effektivitetskrav och snabb omställning präglar arbetsmarknaden och ställer nya krav på utbildningssektorn. Utvecklingen skapar både ökad specialisering, ökad utslagning och förändrade kompetensbehov. Vi ser det i ökade svårigheter att matcha arbetskraften med tillgängliga jobb och en växande långtidsarbetslöshet. Den demografiska utvecklingen pekar mot stor arbetskraftsbrist i flera sektorer, vilket skapar ett akut behov av kvalificerad yrkesutbildning för att näringsliv och offentlig sektor ska klara kompetensförsörjningen.

Kraven ökar på individen att själv omvandla och återanvända erfarenheter och utbildning på ständigt nya sätt i liv och arbetsliv. Det gäller även de som har en funktionsnedsättning eller varit arbetslösa eller sjukskrivna. Högskoleexamen har blivit inträdesbiljetten för många jobb. Ungdomar skaffar sig generellt allt högre formell utbildning. Samtidigt sjunker resultaten i skolan och en oro-väckande stor andel unga lämnar grund- och gymnasieskolan utan fullständiga baskunskaper eller behörighet att läsa vidare.

Själva den höga omställningstakten ställer frågan om det livslånga lärandet på sin spets. Framtidens arbetsmarknad är kunskapsintensiv. Innovation är nyckelordet inom både tjänstesektor och industriproduktion. Baskunskaper i svenska är fortsatt avgörande i rekryteringssammanhang. Men mycket specialkunskap blir snabbt föråldrad, och arbetskraftens vilja till fortsatt lärande blir därför viktigare. Behoven växer av generell kompetens, även kallad ”soft skills”, generisk eller handlingskompetens. När förnyelse och kunskapsutveckling i sig är avgörande för konkurrenskraften behövs anställda som ser strukturer och sammanhang, fungerar i grupp, tar initiativ, är serviceinriktade, nyfikna och har förmåga till ansvar. Ett ökat tryck på ansvarstagande för mänskliga och miljö på en global marknad gör att allt fler företag söker kompetens på områden som mänskliga rättigheter, arbetsrättsprinciper och grundläggande miljöstandarder – i näringslivet ofta kallat CSR (corporate social responsibility).

Den förändrade synen på kompetenser är intressant ur ett folkbildningsperspektiv. Bredare kompetenser, rent av bildning, håller på att bli ekonomiskt nyttigt. En uppvärdering av de generella kompetenserna uppvärderar också lärande i icke-formella och informella sammanhang, till exempel aktiviteter i föreningslivet som stärker självförtroende, social kapacitet och motiverar lärande.

På EU-nivå pågår en diskussion om formellt, icke-formellt och informellt lärande. EU:s policy att se på lärande och dess resultat oberoende av var och hur lärandet skett ligger i linje med folkbildningens synsätt. Arbetet med det europeiska ramverket för kvalifikationer (EQF) syftar till att placera in utbildningar på olika nivåer utifrån läranderesultat. Sverige har inkluderat folkbildningen och arbetslivet i arbetet med nationella kvalifikationer (NQF). Det skapar förutsättningar för folkbildningsorganisationerna att placera sina kurser och utbildningar i ramverket, till nytta för deltagarna, liksom att lyfta fram bety-

delsen av icke-formellt lärande i framtidens globala kunskapsekonomi. När det gäller validering av individens reella kompetenser vill vi särskilt framhålla de generella kompetenserna, så kallade ”soft skills”.

”De så kallade icke-kognitiva egenskaperna eller generiska kompetenserna blir allt viktigare i arbetslivet och har stor betydelse för en individs framtida framgång. Dessa kompetenser är kopplade till individens egenskaper, till exempel förmåga att ta ansvar, serviceförmåga och förmåga att kommunicera och interagera med kollegor och kunder.”

SVENSKT NÄRINGSLIV, REKRYTERINGSENKÄTEN 2012

”En växande andel av befolkningen får inte de elementära kunskaper som vi menat att var och en som bor i landet har både en rätt och en skyldighet att förvärva. Om de utbildningspolitiska målen ska gälla, påkallar denna utveckling institutioner som kan ge dessa ungdomar en andra chans till utbildning - men i former som har bättre förutsättningar att anpassas efter deras individuella behov.”

SOU 2012:72 FOLKBILDNINGENS SAMHÄLLSVÄRDEN

FOLKBILDNINGENS MÖJLIGHETER OCH UTMANINGAR

Sverige behöver bli mycket bättre på att skapa möjligheter för alla både att revanschera sig utbildningsmässigt och att i skiftande former utveckla sina kunskaper under alla skeden av livet. Här är en redan flexibel folkbildning en viktig nationell resurs.

Lärande som livslång process är grundläggande inom folkbildningen, också när vi talar om lärande i ett arbetslivsperspektiv. Vi har en holistisk kunskapssyn med utgångspunkt i individens vilja till lärande. Folkbildningen ger deltagarna möjlighet att komplettera sin utbildning, hitta studiemotivation eller starta om karriären. Via studiecirkeln, skapad av deltagarna själva utifrån deras vilja att växa och lära tillsammans, stärker många både sin kompetens och den självkänsla som krävs för att våga välja nya vägar i livet. Av statistiken framgår också att folkbildningen i hög grad bidrar med sådana generella kompetenser som värderas allt högre av arbetsgivarna.

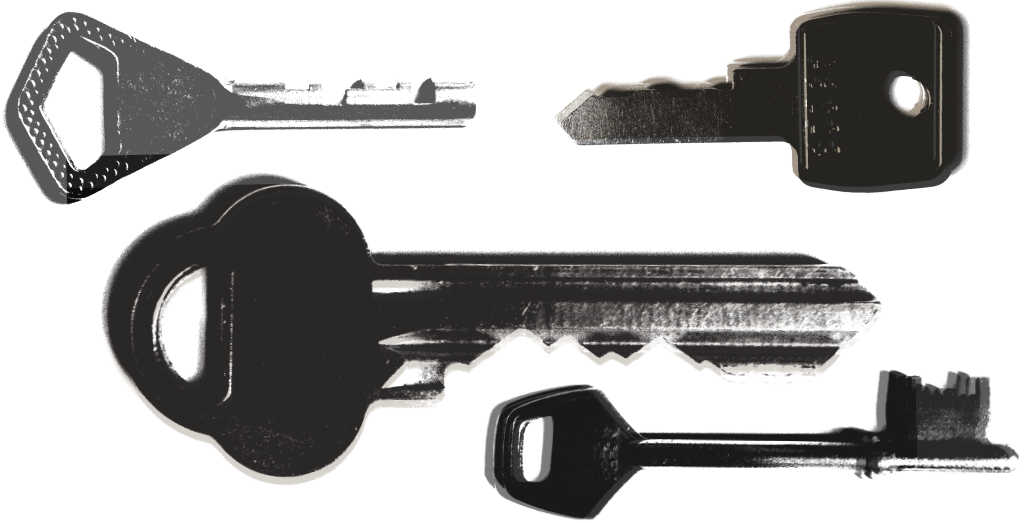
Av studiecirkeldeltagarna anger nästan två tredjedelar att de blivit inspirerade att fortsätta studera ämnet⁴. Cirka 40 procent beskriver att de blivit säkrare som personer och bättre på att samarbeta. Var fjärde anger att de blivit bättre på att uttrycka sig, fatta välgrundade beslut och att de utvecklat sitt kritiska tänkande. Liknande personlig utveckling anger folkhögskolornas deltagare.⁵ Av deltagarna i folkhögskolans långa kurser försörjer sig hela 85 procent ett år efter avslutade studier genom arbete eller studier.⁶ Folkhögskolan ger också årligen många deltagare med funktionsnedsättning behörighet till vidare studier eller yrkesutbildning. Diskriminerande strukturer i samhället hindrar dock alltför många av dessa att gå vidare till högre utbildning eller jobb.

---

4 Folkbildningsrådet. Studiecirkeldeltagare 2008, Folkbildningsrådet utvärderar No 2 2009

5 Folkbildningsrådet. Folkhögskoledeltagarundersökning, Folkbildningsrådet utvärderar No 1 2011

6 TCO, SFHL & FOLAC. Folkhögskolorna och ungdomsarbetslösheten. 2009

Folkhögskolan bygger broar till både högskola och yrkesutbildning. Folkhögskolekurser inom media, friskvård och estetiska verksamhetsformer är exempel på områden där folkbildningen tidigt uppfattat behov av nya yrkesutbildningar.

Som ett svar på deltagarnas egna ambitioner att koppla sitt lärande till framtida försörjning arbetar folkbildningen även med ett entreprenöriellt förhållningssätt och egenföretagande. Folkbildningens förmåga att snabbt och innovativt möta skiftande önskemål om yrkesinriktade utbildningar är på många områden en ännu outnyttjad resurs.

Riksrekryterande internat gör att folkhögskolan kan erbjuda en reell möjlighet för människor att välja en skolform som passar dem. Internaten kan i ökad utsträckning utgöra en utvecklande socialpedagogisk mötesplats för deltagare med olika bakgrund och erfarenheter. Folkhögskolornas internatmiljö är en

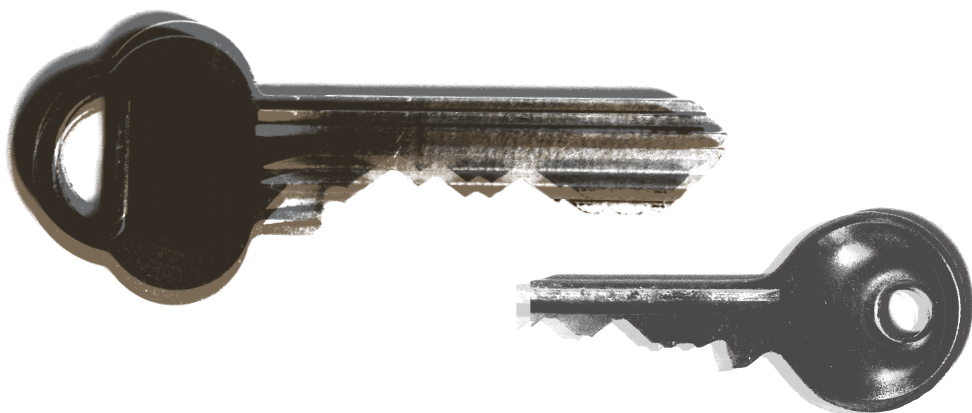
tillgång för samhället. Därför är det oroväckande att internat läggs ner av kostnadsskäl. Varje individ som återerövrar makten över sitt liv och sin framtid är en omistlig framgång – mänskligt, men också samhällsekonomiskt.

”Det flexibla lärandet, sociala mediers påverkan på den pedagogiska miljön, ökad teknikmedvetenhet är framtidsfrågor för folkbildningen där mycket finns att göra. Här behöver vi förebilder, projektsatsningar och resurser för att komma längre och kunna ställa om folkbildningen för nya generationer.”

KARLSKOGA FOLKHÖGSKOLA, REMISSVAR VÄGVAL & VILJA, 2012

”De flesta människor föreställer sig livslångt lärande som ett fritt erbjudande, som en inbjudan till en bildningsprocess. Verkligheten är den motsatta. Kravet på flexibilitet är obönhörligt för den som fortfarande vill vara anpassningsbar. Den nya projektorganiserade världen, tillsammans med den globala tävlingen om konkurrenskraft, betyder att livslångt lärande inte längre uppträder som ett fritt erbjudande om att få bilda sig själv – idag är vi alla tvingade att leva och omgestalta våra liv i enlighet med den logik som präglar denna narrativa identitet. Nyckelbegreppen för den nya livsberättelsen utgörs av anställbarhet och anpassning.”

BENGT KRISTENSSON UGGLA, GRÄNSPASSAGER, SANTÉRUS FÖRLAG, 2012

Folkbildningen når i hög grad fram till de kortutbildade. Samhällsnyttan i detta kan inte underskattas. Vi prioriterar målgrupperna ungdomar som saknar grundläggande behörighet, arbetslösa i behov av kompetens och självförtroende, utlandsfödda som saknar grundskolekompetens och nyanlända som behöver lära sig svenska och få samhällsorientering. Arbetslösa, sjukskrivna och nyanlända deltar i kurser som ges både inom ramen för folkbildningsanslaget och som särskilda insatser i samarbete med olika myndigheter. De sammantaget goda resultaten motiverar att insatserna förstärks både inom och utom folkbildningsanslaget.

Arbetsmarknadsutbildningen *Studiemotiverande folkhögskolekurs* som syftar till att motivera arbetssökande ungdomar till fortsatta studier har mycket goda resultat. Efter kursen har 41 procent av deltagarna gått vidare till antingen studier eller arbete, och drygt två tredjedelar känner studiemotivation och tro på att utbildning är en väg till jobb.⁷ Även den försöksverksamhet med förrehabilitering som bedrivits på flera folkhögskolor med självstärkande verksamhet för att personer med långvarig sjukskrivning ska komma närmare egen försörjning fungerar mycket väl. Över hälften av deltagarna har gått vidare i aktiva åtgärder och 65 procent bedöms ha kommit närmare arbetsmarknaden.⁸ För nyanlända finns utöver ett jobb inget viktigare redskap än språket. SFI-utbildning och samhällsorientering är områden där folkhögskolan och studieförbunden kan utöka insatserna ännu mer.

Tillsammans utgör studieförbundens studiecirklar och folkhögskolornas kurser en nationell struktur för lärande som i hög grad bidragit till att Sverige ligger i topp i deltagande i vuxenlärande. Därmed medverkar folkbildningen till att målen i Europa 2020-strategin uppfylls. Vi kan också ge viktiga bidrag till den nationella implementeringen av *Europeisk agenda för vuxnas lärande* som EU antagit.

---

7 Folkbildningsrådet. Studiemotiverande folkhögskolekurs, deltagarstatistik 3 oktober 2012

8 Mittuniversitetet och Karolinska institutet. Utvärdering av förrehabiliteringsprojektet, 2011

FOLKBILDNINGENS VÄGVAL & VILJA

Folkbildningen möter snabbt och flexibelt nya utmaningar på arbetsmarknaden och skiftande behov av kompetensutveckling. Inom folkbildningen stärker människor sina förutsättningar att få jobb, hittar motivation eller skaffar sig behörighet för vidare studier. Vi kan och vill göra det möjligt för fler som har kort eller ofullständig utbildning att hitta nya vägar framåt. Folkbildningen kan och vill ta ett ökat ansvar för att utveckla lärandeformer som passar och intresserar unga som riskerar arbetslöshet. Vi vill bidra till att utlandsfödda har tillgång till bra språkutbildning, samhällsinformation och andra bildningsinsatser som underlättar integrationen i Sverige. Vi vill ge fler unga och vuxna möjlighet att välja folkbildningen som utbildningsalternativ. Vi vill bidra till att göra det livslånga lärandet möjligt för alla och verka för en uppvärdering av icke-formellt och informellt lärande.

FOLKHÖGSKOLORNA KAN OCH VILL:

- Ge grundläggande behörighet till fler som saknar gymnasiekompetens.
- Med folkhögskolepedagogik utveckla SFI och samhällsinformation för människor som vill leva och verka i Sverige.
- Arbeta med validering av generella kompetenser och för att icke-formellt lärande ska finnas med i det svenska ramverket för kvalifikationer (NQF).
- Utveckla fler nyskapande kurser, utbildningar och verksamheter till gagn för individen och de samhällsbehov som beskrivs i de regionala kompetensplattformarna.

STUDIEFÖRBUNDEN KAN OCH VILL:

- Ta vara på ökade möjligheter att lokalt gå in som resurs och partner i SFI och samhällsorientering.
- Ta ansvar för att människor med kort, inaktuell eller ofullständig utbildning får möjlighet att komplettera sina kunskaper.
- Spela en aktiv roll i valideringen av individers generella kompetenser.
- Särskilt fokusera på att förse unga arbetslösa med insikter, kunskaper och självförtroende så att de kan starta sitt vuxenliv med utbildning eller arbete.

KULTUR

5

KREATIVITÄT

Kultur & kreativitet

OMVÄRLDSFÖRÄNDRINGAR

Den explosionsartade tekniska utvecklingen har gjort det enkelt att bygga fler relationer, över hela jordklotet. Framtidsforskare och sociologer talar dock om ett förytligande av relationerna och en minskad koppling till boplatser som gör människor vilsna, rent av mer ensamma. Allt fler bor i storstäder där avstånden är korta, men där vi med tanke på individualisering, växande segregation och mängden ensamhushåll kanske aldrig levt så långt ifrån varandra. Vi behöver förankring för att få perspektiv på tillvaron, och vi behöver känna tillhörighet för att kunna vara aktiva och medskapande medborgare – oavsett om vi lever i storstäder, mindre städer eller på landsbygden.

Kulturen är en sådan begripliggörare. Kulturell delaktighet öppnar nya sätt att se på samhället, sig själv och sin plats i världen, och att själv uttrycka sig med ett språk man gjort till sitt. Utövande av kultur innebär också, utöver det rena nöjet, en viktig möjlighet att hitta nya gemenskaper och skapa djupare relationer. Det är en möjlighet som människor runt om i landet i hög grad tar tillvara. Kulturaktiviteter utgör en dominerande del av människors fritidssysselsättning. Bara studieförbundens kulturprogram samlar årligen mer än 18 miljoner deltagare och besökare och verksamheten är växande. Tillsammans

utgör studieförbund och folkhögskolor Sveriges i särklass största kulturarena, och fungerar därmed som ett kitt som håller ihop när så mycket annat drar isär samhället.

Den tekniska utvecklingen har snabbt öppnat nya möjligheter att ta del av, delta i, dela, skapa och nå ut med kulturyttringar av alla slag. Det är en på många sätt fantastisk utveckling. Det går att se Metropolitans uppsättning av Nibelungens ring på Folkets Hus. Det är lätt att själv skapa filmer, att ladda ner och läsa e-böcker, och det går att lära sig att spela gitarr framför datorn. Det kan låta som ett hot mot folkbildningens kulturverksamhet, men istället skapar det en nyfikenhet som leder till vidare aktivitet.

På ett område går dock trenden i fel riktning. Läsningen minskar i stora befolkningsgrupper, särskilt bland unga. Läskunskaperna i Sverige fortsätter också att falla vid internationella jämförelser. Bibliotek försvinner från skolor och arbetsplatser. Aktiva deltagande medborgare i en global kunskapsekonomi behöver läskunskaper och läsupplevelser. Sverige är i behov av kraftigt förstärkt läsfrämjande.

”Vi vill ha en attraktiv kommun. Vi vill att människor ska flytta hit och trivas här, och då måste man ha ett kulturutbud i vid mening. Och där gör studieförbunden en stor insats.”

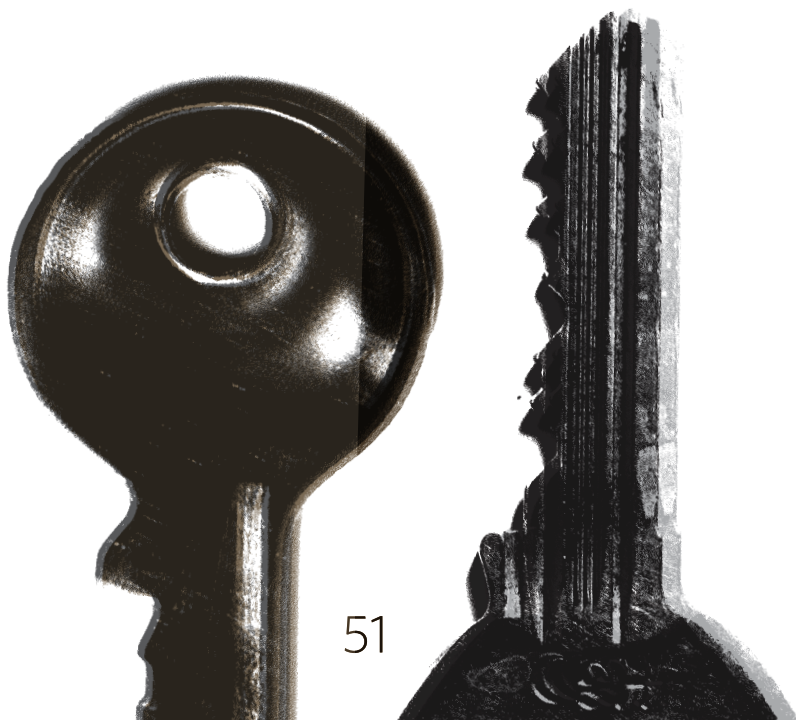
FOLKBILDNINGSFÖRBUNDET, LÄGE FÖR DIALOG - EN STUDIE OM RELATIONEN MELLAN
STUDIEFÖRBUND OCH KOMMUNER, 2011

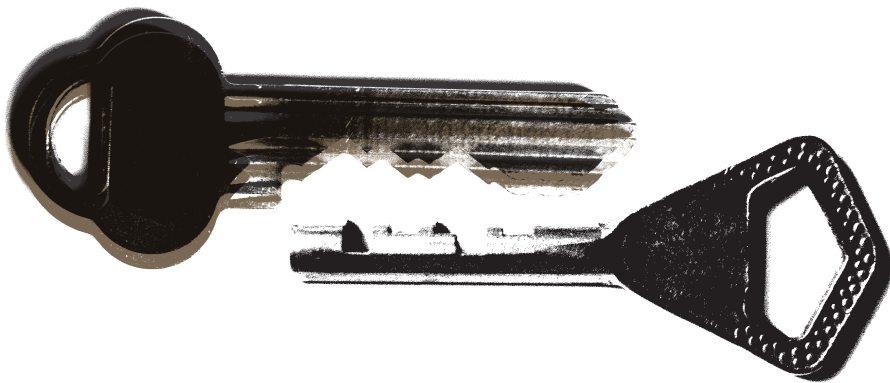
”Kulturen är ingenting man pyntar samhället med. Kultur är djupt meningsskapande; det som skapar mening åt vår tillvaro. Kultur är en förutsättning för ett civiliserat och demokratiskt samhälle. Genom konsten får samhällsmedborgaren syn på det samhälle hen lever i. Relationen mellan människor i en social miljö speglas i estetiska uttrycksformer och konstutövarna utvecklar sig som människor.”

JAKOBSBERGS FOLKHÖGSKOLA, REMISSVAR VÄGVAL & VILJA, 2012

Kraven på mätbarhet och jämförbarhet ökar på alla områden. Även inom kultur och bildning utvecklas successivt bättre kvalitetskriterier och verktyg för utvärdering, vilket är viktigt. Fullt ut går kulturens värden inte att väga och mäta. Icke desto mindre är det tydligt att kultur har ett starkt egenvärde som utgör drivkraften för många miljoner människor i hela landet att söka sig till kulturverksamhet.

I ett samhällsekonomiskt perspektiv växer kulturens betydelse. Kreativa och kulturella näringar står för en allt större andel av tillväxten i Sverige. Det ger kultur större tyngd som politikområde. Näringslivet riktar också mer av investeringar mot kultursektorn. I lokalsamhället blir ett rikt kulturliv en viktig faktor för kommuners och regioners attraktivitet och arbetsmarknader. Stora kulturevenemang, som *Medeltidsveckan i Visby* eller *Peace & Love-festivalen*, är en växande form av informellt organiserad deltagarkultur som samlar mycket stora skaror av människor med liknande kulturella intressen och värderingar. Här finns stora möjligheter till samverkan mellan lokalt och regionalt aktiva i både organisationer och näringsliv.

FOLKBILDNINGENS MÖJLIGHETER OCH UTMANINGAR

Vad den positiva statistiken över folkbildningens kulturverksamhet berättar är att de redan kulturellt aktiva har stor tillgång till kulturella upplevelser och aktiviteter, och att intresset växer. Men om de stora grupper som står utan kulturell delaktighet säger statistiken väldigt lite. Vi vill att alla medborgare ska kunna vara kulturellt delaktiga och ha tillgång till berikande kultur.

Inom folkbildningens kulturverksamhet är deltagarna utövare. Det perspektivet är en hörnsten i vårt kulturarbete. Ämnena konst, musik och media svarar för över hälften av studieförbundens cirkelverksamhet, räknat i studietimmar. De estetiska utbildningarna har en stark ställning på folkhögskolorna. Några folkhögskolor går i bräschen för innovativ utveckling av nya kurser såsom speldesign, applikationsskapande samt utbildningar knutna till event i regionerna. Socioekonomiska och kulturella klyftor gör tröskeln hög för många till den institutionella kulturen, och här består skillnaderna i tillgång. Inom folkbildningen råder deltagarkultur, stor mångsidighet och tillgänglighet. Det gör det också möjligt för folkbildningen att väcka människors intresse för nya

konstnärliga uttryck och ge nycklar som kan öppna portar till museum, baletter och pianokonsertter för den som är ovan. Vi vill förstärka folkbildningens position som Sveriges största kulturarena, och anta framtidsutmaningen att öppna kulturen för fler.

”Vi har konstaterat att det är väldigt svårt att utvärdera studieförbundens verksamhet ... hur märker man lyckliga människor?”

FOLKBILDNINGSFÖRBUNDET, LÄGE FÖR DIALOG - EN STUDIE OM RELATIONEN MELLAN
STUDIEFÖRBUND OCH KOMMUNER, 2011

”Alla kan inte bli konstnärer, men ingen skall bli slav.”

GIANNI RODARI, FANTASINS GRAMMATIK, BOKFÖRLAGET KORPEN, 1973

Med vår omfattande kulturverksamhet står folkbildningen för en stor del av de professionella kulturverksammas arbetsmarknad. Vi står också för en stor del av återväxten, både av professionella, amatörer och publik. Det är ett viktigt ansvar.

Ständigt nya stjärnor på musikhimlen pekar på studieförbundens studiecirklar som platsen där allting började, som Cardigans, Broder Daniel och Mustasch. Det svenska musikundret är i hög grad ett resultat av folkbildningens snabba utbyggnad av musikverksamheten. Många svenska litterära framgångssagor började skrivas på folkhögskolan. Idag finns de med på listan över Augustprisvinnare, som Susanna Alakoski och Jenny Jägerfelt.

Många av de långa estetiska spetsutbildningar inom musik, skrivande, bild och form, foto, film med mera som finns i folkhögskolan har blivit närmast obligatoriska mellanutbildningar i kultursektorn. Utan dessa högkvalitativa kurser skulle de konstnärliga högskolorna förlora mycket av sin rekryteringsbas.

En mångsidig kulturverksamhet skapar ständiga möten mellan professionella och amatörer som är berikande för båda parter. På samma sätt skapas en stark dynamik när motiverade högpresterande deltagare möter deltagare på väg mot en utbildningsmässig revansch. Många deltagare på andra kurser kommer tack vare de estetiska spetsutbildningarna i kontakt med, och får pröva, kulturella uttryck som de kanske aldrig tänkt tanken att närma sig.

Så växer människor med nya strängar på sin lyra och nya intressen. Omvänt får de starkt specialinriktade deltagarna nya intryck och perspektiv som blir viktiga i deras skapande. Ibland behövs tryggheten i den egna gruppen. Tjejjokaler, tjejdagar och rockskolor för bara tjejer är till exempel ett medvetet arbete från studieförbundens sida för att skapa rum för kvinnors utveckling och för att förändra könsfördelningen på världens musikscener.

Kulturverksamheten innebär enormt mycket också för det lokalsamhälle där kursverksamhet och kulturprogram genomförs. Studieförbunden och folkhögskolorna är inte sällan motorn i kommunens kulturliv och kulturverksamhet, ibland faktiskt den enda. Där det finns lokalt kulturliv finns också professionella kulturverksamma som kan bidra till utvecklingen. Ett levande lokalt kulturliv ger även bränsle till lokala kulturella och kreativa näringar. På senare år har stora förändringar skett i styrning och finansiering av kulturverksamheten. Den nya Kultursamverkansmodellen utmanar folkbildningen att, på sina egna villkor, men aktivt, kliva in i processerna kring de regionala kulturplanerna.

Folkbildningen är ett naturligt nav för läsfrämjande insatser. Studieförbunden samarbetar med alla parter inom den litterära infrastrukturen: läsare, författare, förlag, bibliotek, forskare och folkrörelser. *Läs för mig pappa* är en satsning som görs tillsammans med fackförbunden, och *Allas barnbarn* görs i samarbete med pensionärsorganisationerna för läsfrämjande generationsmöten. Folkbildningen vill gå i spetsen för ett fortsatt läsfrämjande arbete. Till folkhögskolan kommer många deltagare med dyslexi eller andra typer av

läs- och skrivsvårigheter. Att möta deras behov kräver stora fortbildningsinsatser, men också nytänkande kring pedagogik och metodik. För många andra deltagare medför folkhögskoletiden en första möjlighet att i egen takt få ägna sig åt litteraturstudier.

Kulturen är aldrig oberoende av det samhälle, de strukturer och de människor som omger den – ekonomiska bidrag, politik, utbildningssystem, publik, recensenter, utövare. Den behöver just därför strukturer som låter den vara oberoende till sitt innehåll, fri och frispråkig, fri att spegla och tolka verkligheten. Annars riskeras dess förmåga att töja tanken också i oväntade, kanske till och med obekväma, riktningar. Folkbildningen ska bidra till en aktiv, nyfiken och livfull kulturdebatt för ett vitalt kulturliv i framtiden.

FOLKBILDNINGENS VÄGVAL & VILJA

Folkbildningen är Sveriges i särklass största kulturarena. Folkbildningen kan och vill vidareutveckla den positionen. Vi vill möta fler medborgares behov av kulturupplevelser och eget skapande. Folkhögskolor och studieförbund vill fortsätta vara livaktiga kulturella mötesplatser, utbildare och arbetsmarknad för professionella kulturverksamma i hela landet. Vi vill fortsätta vara en drivkraft för lokal kulturutveckling. Vi vill bidra med innovationskraft när efterfrågan på kreativitet växer. Vi vill bidra med mer läsfrämjande insatser. Vi ska arbeta med stor bredd i kulturverksamheten, men också möta högt ställda kvalitetskrav och förväntningar på fördjupning, inte minst inom de avancerade estetiska utbildningarna.

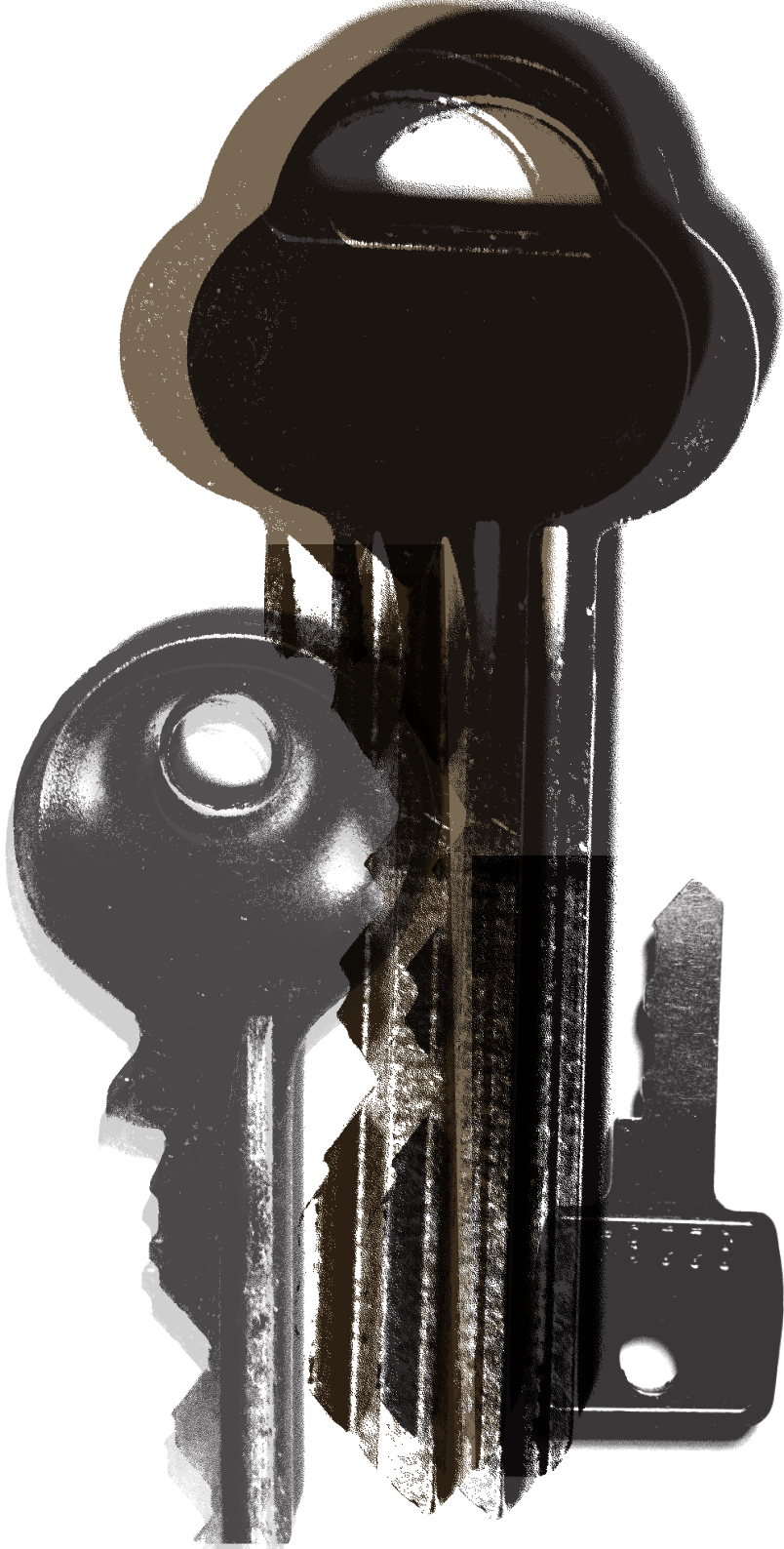
FOLKHÖGSKOLORNA KAN OCH VILL:

- Förstärka folkhögskolornas roll som livaktiga kulturarenor.
- Ge alla deltagare ännu bättre möjligheter att uttrycka egna idéer och värderingar med konstens alla språk och därigenom öka förståelsen för olika individers och grupperns behov.
- Stärka kapaciteten och lärarkompetensen för att möta deltagarnas högt ställda förväntningar på de estetiska utbildningarna.
- Medverka till lokal, regional och nationell utveckling av kulturella och kreativa näringar.

STUDIEFÖRBUNDEN KAN OCH VILL:

- Öka antalet läsande i Sverige genom att utöka de läsfrämjande insatserna.
- Vidareutveckla sitt variationsrika kulturutbud så att det attraherar dem som idag inte är kulturellt aktiva.
- Fortsätta ta ansvar för att kultur finns tillgänglig och kulturell delaktighet är möjlig för människor i hela landet.
- Erbjuder varje människa, att på egna villkor, vara delaktig i eller ta del av kultur.

STUDIEFÖRBUNDEN

Frukostsamtal med en polis, föreläsning om design och hjärnforskning, demokratisoppa och samtal, en guidad tur vid ringmuren i Visby eller ett språkcafé. Studiecirklar i allt mellan himmel och jord; hiphop, kinesiska, tovning, skönlitterärt skrivande, foto, mossinventering, teater eller bibeltexter. De tio studieförbundens utbud är stort och varierat, det finns något för alla.

I alla Sveriges kommuner erbjuder studieförbunden människor möjligheter till bildning, lärande och kultur. Runt om i landet sker möten som utvecklar människor och samhällen.

De tio studieförbunden har olika profil och idégrund. Tillsammans har de över 374 medlems- eller samverkande organisationer på central nivå. Studieförbundens profiler och inriktning präglas av de organisationer de samverkar med och av att de har sin tillhörighet i skilda delar av det civila samhället.

ABF är sprunget ur arbetarrörelsen, Folkuniversitetet ur universitetens studerandeföreningar, Ibn Rushd ur den muslimska rörelsen, Medborgarskolan ur det dåvarande Högerpartiet, NBV ur nykterhetsrörelsen, Sensus ur Svenska kyrkan, tjänstemannarörelsen och scouterna, Studieförbundet ur kultur-, friluft- och miljörörelsen, Studieförbundet Bilda ur frikyrkorörelsen, Studieförbundet Vuxenskolan ur landsbygdsrörelsen och nytillkomna Kulturens Bildningsverksamhet ur den ideella kulturen.

I centrum står människans nyfikenhet, kreativitet och lust att lära tillsammans med andra. Att delta i en studiecirkel är alltid frivilligt.

Ett stort antal cirklar annonseras ut i kursprogram och på studieförbundens webbplatser. Spännande ämnen och kunniga ledare gör denna verksamhet mycket uppskattad. Mängder av cirklar anordnas också i samarbete med föreningslivet och många startar en studiecirkel på eget initiativ. Ofta är det en grupp människor som känner varandra och bestämmer sig för att lära sig något tillsammans. Studieförbunden ger pedagogiskt och praktiskt stöd till grupperna.

FOLKHÖGSKOLORNA

I Sverige finns idag 150 folkhögskolor. 107 av dem tillhör Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation (RIO). 43 drivs av landsting eller regioner och är därigenom knutna till SKL. RIO organiserar folkhögskolor som drivs av nationella folk rörelser, lokala och regionala organisationer samt självägande stiftelser och föreningar.

Med sin verksamhetsmässiga, pedagogiska och organisatoriska särart utgör folkhögskolan en egen skolform bredvid andra skolformer i utbildningssystemet. Den erbjuder bildningsverksamhet och yrkesutbildningar som i flera fall ingen annan skolform ger. Det är möjligt genom huvudmännens ideologiska mångfald och regionala profilering, folkhögskolans frihet och flexibilitet samt förmåga att snabbt fånga upp nya utbildningsbehov. Hälften av folkhögskolans statsbidragsberättigade verksamhet består av dessa särskilda kurser.

Folkhögskolan är också en behörighetsgivande skolform som erbjuder enskilda individer revansch och kompensation för de brister de upplevt i tidigare skolgång. Allmän kurs finns på samtliga folkhögskolor och innebär möjlighet för deltagarna att läsa för grundläggande behörighet, exempelvis till högskola.

Andra former av folkhögskoleverksamhet är korta kurser, kulturprogram, öppen folkbildning och samhällsprojekt.

Folkhögskolans ramverk utgörs av:

- Möjlighet till profilering av verksamheten
- Ett antagningssystem som ofta prioriterar de sökande som har störst behov av bildning/utbildning
- Lokalt anpassade kursplaner
- Ett eget omdömessystem som mäter förmågan till högre studier
- En egen kvotgrupp för sökande till universitet/högskola
- En egen folkhögskollärover utbildning och rektorsutbildning
- Ett självförvaltningssystem

Skriften Folkbildningens Vägval & Vilja är resultatet av ett omfattande framtidsarbete som engagerat studieförbund och folkhögskolor under drygt två års tid. I skriften redovisar vi, den samlade folkbildningen, vår syn på folkbildningens roll och uppgifter i dagens och morgondagens samhälle.

Dokumentet antogs den 17 april 2013 av företrädare för folkhögskolor och studieförbund vid Folkbildningsrådets representantskapsmöte.

Folkbildningens Vägval & Vilja har fokus på fem övergripande prioriteringar för den samlade svenska folkbildningen inför framtiden:

- Bildning & sammanhang
- Tillgänglighet & delaktighet
- Medborgare & civilsamhälle
- Arbetsliv & livslångt lärande
- Kultur & kreativitet